

Jezik, 54., Pitanja i odgovori

džica s. v. zaigrati se pod 2) našao ovo tumačenje: „u igri zaboraviti na što, *im Tanzen vergessen auf etwas...*“ i smatra da je to germanizam, a Karadžića ispričava riječima: „Vuk je bio od mladosti među Nijemcima u Beču.“ Međutim, Iveković je zbog straha od germanizama, zbog onoga *auf etwas* (hrvatski *na što*) vidio germanizam tamo gdje ga nije bilo i gdje ga nema, ne razmišljajući dalje. Nije uzeo u obzir da je sam Maretić u Pristupu svomu Jezičnomu savjetniku napisao: „Nije sve germanizam, što je jednako u našem i u njemačkom jeziku...“ i navodi primjere koji to potvrđuju. Na taj svoj savjet s obzirom na rekaciju glagola *zaboraviti* kao da nije mislio ni sam Maretić. Ali u tome konkretnome primjeru i nije potrebno utvrđivati je li to germanizam ili nije, kad primjeri pokazuju da to nije potpuno istoznačno, nego je razlikovno. Kad se rečenice s glagolima *zaboraviti*, *zaboravljati* potanje razmotre, onda se vidi da imaju više značenja, a za nas su ovdje važna dva: 1. ne sjećati se više, ne znati što se prije znalo, 2. privremeno smetnuti, smetati s uma. Svatko će lako shvatiti da nije svejedno, rekli mi:

(1) *zaboravili su hrvatski jezik,*

(2) *zaboravili su na hrvatski jezik.*

Prvi put je rečeno da su nekad znali hrvatski jezik, a sad ga više ne znaju, a drugi put se kaže da su pri nekoj raspravi, pri nekome dokazivanju zaboravili spomenuti, uzeti u obzir hrvatski jezik.

Da drugo značenje ima glagol *zaboraviti*, mogu navesti i koji primjer. Ivo Kozarčanin piše:

„Samo jedanput pamtim, da se toliko razljutila, da je zaboravila na sebe.“

Ne može čovjek biti toliko zaboravljiv da trajno zaboravi sebe. A Šegedin privremenošću kaže i prilogom:

„Trenutačno je zaboravio na strah.“

Napisao sam ovaj članak za pouku onima koji dijele jezične savjete. Nije dobro da se savjeti dijele zato što je to prije rekao neki jezikoslovac, nego ako ja želim preuzeti odgovornost za savjet, moram se zapitati za razloge zašto je to netko rekao i tek ako sam siguran u razloge, tek tada mogu prihvatiti savjet i reći ga drugomu, a ako nisam siguran u razloge, moram problem proučiti pa tek onda savjetovati.

Stjepan Babić

HNOS, HNOS-a ILI Hnos, Hnosa

 a seminaru o Hrvatskom nacionalnom obrazovnom standardu, održanom u Zagrebu u lipnju 2005., nekoliko me profesorica hrvatskoga jezika pitalo o valjanosti kratice HNOS, HNOS-a, odnosno, ne bi li bilo bolje pisati Hnos, Hnosa. Na pitanje odgovaram tek sada jer je prošlo dovoljno vremena da se pisanje hnosovske kratice ustalilo i da se može prosuđivati o njezinu bilježenju.

Odmah valja reći da sama kratica nije najsretnije izabrana jer započinje glasovnim skupom *hn* kojim ne započinju hrvatske riječi pa kratica s te strane nije u skladu s hrvatskim jezikom. Osim toga i u samom je nazivu nespretnosti, riječ je o tautologiji u *hrvatski nacionalni*. Međutim, i naziv i kratica već su dobro prihvaćeni pa bi ih bilo teže mijenjati.

Hrvatski nacionalni obrazovni standard uglavnom se bilježi kraticom HNOS. To je složena kratica koja je nastala od početnih

slova riječi koje čine naziv i u skladu s tim piše se velikim slovima, izgovara se onako kako je napisana, a ne prema nazivima slova koja ju čine (primjerice, složene kratice HKDU, UN čitaju se prema nazivima slova: *ha-ka-de-u, u-en*); sklanja se kao svaka druga imenica muškoga roda a-vrste s nastavkom -*ø*. Tako se do sada u upotrebi uvrijedilo, tako je u dokumentima Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa i tako je načelno i dobro: HNOS, HNOS-a, HNOS-u... U skladu je to s bilježenjem drugih takvih kratica, primjerice, kratica naziva našega podrijetla: HAK, HAK-a ili tuđega: UNICEF, UNICEF-a.

Dio se složenih kratica koje se izgovaraju kako su napisane, kao pune riječi, mogu i drugačije pisati – malim slovima (ali s velikim početnim), bez spojnice kojom se spajaju nastavci i dometci. Tako se već uobičajilo pisati uz UNICEF, UNICEF-a i Unicef, Unicefa, Unicefov. Nije riječ samo o kriticama na -*ø*, nego i šire – čini se da se složene kratice nastoje posve uklopiti u obične imenice, kako sklonidbom, tako i pravopisnim likom. Tako se susreću i sljedeće dvostrukosti u bilježenju kratica na -*a* ili -*o*: HINA, HINE i Hina, Hine, INA, INE i Ina, Ine; UNESCO, UNESC-a i Unesco, Uneska; FIFA, FIFE i Fifa, Fife... Opširnije je i uz obilje primjera o sklonidbi kratice, a osobito kratice na -*a*, pisao S. Babić u Temeljima hrvatskomu pravopisu (ŠK, Zagreb, 2006., str. 55.–58.) gdje o složenim kriticama koje se pišu samo velikim početnim slovom kaže ovako: „One time prelaze u vlastite imenice, što mnoge zapravo i jesu... zato je normalno što su se one smatrale imenima i tako se donedavna s njima i postupalo...”

Tako je i s kriticom HNOS. Prema načelnom ju pravilu pišemo velikim slovima, ali možemo ju pisati malim slovima uz početno

veliko zbog već navedenih razloga – složena je kratica koja se čita kao što je napisana i može se smatrati nazivom, vlastitim imenom dokumenta o preustroju hrvatskoga školstva.

Dvostrukost se u pisanju potvrđuje u upotrebi, primjerice: „... koja je i sudjelovala u izradbi HNOS-a, kao članica Predmetne koordinacije i povjerenstva za izradbu HNOS-a... Zašto se Hnosom mijenjao dio koji se odnosi na sklonidbu i padeže...” (Metodički profil, Profil, Zagreb, 2006.).

Ipak, u službenim spisima, dakle u administrativnom stilu, češća je kratica HNOS, HNOS-a, a u novinskom i poglavito razgovornom stilu potvrđuje se i Hnos, Hnosa. Pisanje malim slovima sukladno je i načelu gospodarstvenosti – jednostavnije je upotrijebiti mala slova i nastavak ili dometak pisati bez spojnice. Bit će da je gospodarstvenost i razlogom što se na različitim mrežnim, neslužbenim, stranicama pisanim razgovornim stilom redovito piše malim slovima, primjerice na www.ODLIKAŠI.hr (i različitim sličnim stranicama): „I naša je škola bila u hnosu... moja sad već bivša škola je bila na testiranju na hnosu cijelu godinu i pol...”

Naravno da navedeni primjeri iz razgovornoga stila nisu mjerilo za književni jezik, ali pokazuju da zakon jezične gospodarstvenosti – što manje znakova, što više obavijesti – podjednako djeluje i u razgovornom i u književnom jeziku. Međutim, razgovorni jezik trpi i ovakve primjere: „Što mislite, hoće li ova školska godina biti bolja zbog hnos-a?” koji su više učinak nepismenosti, a manje jezične gospodarstvenosti.

I na kraju valja jasno odgovoriti na pitanje: HNOS, HNOS-a, HNOS-ov ili Hnos, Hnosa, Hnosov? Obje su kratice pravilno napisane i mogu se upotrebljavati obje.

Sanda Ham